

Sygn. akt *I ACa 981/15*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSA Jacek Nowicki**

Sędziowie: **SSA Ewa Staniszevska**

SSA Jerzy Geisler (spr .)

Protokolant **starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak**

po rozpoznaniu w dniu 17 lutego 2016 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **D. G.**

przeciwko **K. D. (1) i K. D. (2)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 2 lutego 2015 r. sygn. akt I C 3595/13

1. oddala apelację;

2. rozstrzygni ęcie o kosztach postępowania apelacyjnego pozostawia do rozpoznania Sądowi I instancji.

SSA Ewa Staniszevska SSA Jacek Nowicki SSA Jerzy Geisl er

--	--	--

UZASADNIENIE

Powódka D. G. w pozwie skierowanym przeciwko K. D. (2) i K. D. (1) domagała się uznania za bezskuteczną wobec niej umowy darowizny udziałów, wynoszących po 1/2 części we współwłasności nieruchomości położonej w B., dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), zawartej dnia 17 marca 2011 roku w formie aktu notarialnego przed notariuszem Z. T., pomiędzy P. D. a K. D. (2) i K. D. (1) /(...) i to w celu zaspokojenia wierzytelności powódki, wynikających z:

- wyroku zaocznego z dnia 15 października 2012 roku, wydanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie I C 1993/12,

- postanowienia z dnia 26 listopada 2012 roku, wydanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie I C 1992/12,
- postanowienia z dnia 19 grudnia 2012 roku, wydanego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu M. S. w sprawie Km 4006/12,
- wezwania z dnia 19 grudnia 2012 roku, dokonanego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu M. S. w sprawie Km 4006/12,

a nadto wniosła o zasądzenie od pozwanych na swoją rzecz kwoty 211.261,49 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 8 dnia po dniu, w którym doręczono pozwany odpis pozwu w niniejszej sprawie, a także o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów postępowania zabezpieczającego, które toczyło się przed Sądem Okręgowym w sprawie I Co 238/13 oraz kosztów wpisania hipoteki kaucyjnej w kwocie 200,00 zł.

Pozwane K. D. (2) i K. A. wniosły o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powódki kosztów procesu.

Wyrokiem częściowym z dnia 2 lutego 2015 roku, sygn. akt: I C 3595/13, Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki umowę darowizny zawartą dnia 17 marca 2011 roku w formie aktu notarialnego przed notariuszem Z. T. nr Rep. (...), którą P. D. podarował pozwanym K. D. (2) i K. D. (1) udziały we współwłasności nieruchomości położonej w B., o powierzchni 0,5047 ha, wynoszące po 1/2 części, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą o nr (...) i to w celu realizacji wierzytelności powódki wynikających z: prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział I Cywilny z dnia 15 października 2012 rku, wydanego w sprawie I C 1993/12, zasądzającego od P. D. na rzecz powódki kwotę 150.000,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 sierpnia 2011 roku oraz kwotę 11.117,00 zł tytułem kosztów procesu, postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział I Cywilny z dnia 26 listopada 2012 roku, wydanego w sprawie I C 1993/12, postanowienia Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Krzyków we Wrocławiu M. S. z dnia 19 grudnia 2012 roku, wydanego w sprawie Km. 4006/12 oraz wezwania tegoż Komornika z dnia 19 grudnia 2012 roku, dotyczącego uiszczenia zaliczki na wydatki i opłaty w postępowaniu egzekucyjnym.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i wnioski prawne:

W dniu 1 września 2010 roku powódka udzieliła P. D. pożyczki w kwocie 150.000,00 zł. Spłata pożyczki miała nastąpić do dnia 1 września 2011 roku. Wobec niespłacenia pożyczki w umówionym terminie powódka wytoczyła P. D. proces o zapłatę, który toczył się w Sądzie Okręgowym w Poznaniu w sprawie I C 1993/12. Prawomocnym wyrokiem zaocznym z dnia 15 października 2012 roku zasądzona została od P. D. na rzecz powódki kwota 150.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 sierpnia 2011 roku oraz kwota 11.117,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Postanowieniem z dnia 26 listopada 2012 roku zasądzona została od P. D. na rzecz powódki kwota 66,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania o nadanie klauzuli wykonalności.

Dnia 17 marca 2011 roku przed notariuszem Z. T. zawarto, w formie aktu notarialnego nr Rep. A.2988/2011, umowę darowizny, mocą której P. D. podarował swej matce K. D. (2) i swej siostrze K. D. (1), do współwłasności, po 1/2 części każdej z nich, nieruchomość o pow. 0,5017 ha, położoną w B., dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). W dziale IV księgi wieczystej wpisane były następujące hipoteki: hipoteka umowna zwykła na kwotę 183.500,00 zł na rzecz Banku Spółdzielczego z siedzibą w D., hipoteka umowna zwykła na kwotę 450.000,00 zł na rzecz Banku Spółdzielczego z siedzibą w D. oraz hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 500.000,00 zł na rzecz Banku Spółdzielczego z siedzibą w D.. Wartość przedmiotu darowizny ustalona została w umowie na kwotę 1.250.000,00 zł. Dnia 9 maja 2012 roku pozwane K. D. (2) i K. D. (1) aktem notarialnym, sporządzonym przez notariusza Z. T., nr Rep A.4698/2012, sprzedały C. Z. nieruchomość położoną w B., o powierzchni 0,5047 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) za kwotę 300.000,00 zł. W księdze wieczystej nieruchomości ujawnione były nadal następujące hipoteki: hipoteka umowna zwykła na kwotę 183.500,00 zł na rzecz Banku Spółdzielczego z siedzibą w D., hipoteka umowna zwykła na kwotę 450.000,00 zł na rzecz Banku Spółdzielczego z siedzibą w D. oraz hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 500.000,00 zł na rzecz

Banku Spółdzielczego z siedzibą w D.. W umowie zawarto informację, że na nieruchomości rozpoczęta została budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego, wolnostojącego oraz że znajduje się na niej drewniany budynek gospodarczy, a także informację o przeznaczeniu tej działki w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania pod budownictwo mieszkaniowe.

Powódka, w oparciu o tytuł egzekucyjny - wyrok zaoczny z dnia 15 października 2012 roku, wydany przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, w sprawie I C 1993/12, wszczęła egzekucję przeciwko P. D.. Postępowanie egzekucyjne prowadzi Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Wrocław-Krzyki we W. w sprawie Km 4006/12. Od momentu wszczęcia postępowania egzekucyjnego do 18 czerwca 2014 roku komornik wyegzekwował od P. D. kwotę 200,00 zł. Komornik wezwał powódkę do uiszczenia zaliczki na wydatki i opłaty w kwocie łącznej 159,49 zł i powódka tę zaliczkę, niezbędną do kontynuowania postępowania egzekucyjnego, uiszczyła. Postanowieniem z dnia 19 grudnia 2012 roku komornik ustalił i przyznał wierzycielowi - powódcie koszty zastępstwa w postępowaniu egzekucyjnym w kwocie 3.600,00 zł.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane w oparciu o przeprowadzone w sprawie dowody z dokumentów. Sąd I instancji oddalił wniosek stron o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków P. D., T. G., J. K., M. G., C. Z. i E. K. oraz wniosek dowodowy pozwanych, zawarty w pkt.7 ich pisma z dnia 7 listopada 2014 roku, a dotyczący uzyskania informacji w Banku Spółdzielczym w D..

W tak ustalonym stanie faktycznym, po przeprowadzeniu oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną zasługiwało na uwzględnienie. Podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowił art. 527 § 1 k.c. i następane. Sąd I instancji wskazał, że dłużnik powódki P. D., zawierając umowę darowizny z dnia 17 marca 2011 roku, wyzbył się majątku, który umożliwiałby powódcie realizację jej wierzytelności, stwierdzonej w późniejszym okresie prawomocnym wyrokiem sądu. Natomiast zbycie tej nieruchomości przez obdarowane, nie powoduje utraty legitymacji czynnej po stronie powódki w tym procesie.

Nie ma też żadnych wątpliwości, zdaniem Sądu I instancji, co do zaistnienia przesłanek z art. 527 § 2 k.c. - P. D. jest w chwili obecnej, po wyzbyciu się nieruchomości podarowanej pozwany, niewypłacalny, o czym świadczy fakt, że prowadzona przeciwko niemu egzekucja jest praktycznie bezskuteczna, skoro przez kilkanaście miesięcy jej prowadzenia komornik wyegzekwował kwotę 200,00 zł. Trudno też przyjąć, że P. D. nie wiedział o swoim zobowiązaniu, wynikającym z zawartej z powódką umowy pożyczki, którą podpisał, a następnie nie kwestionował jej istnienia w procesie o zapłatę, toczącym się w sprawie I C 1993/12 Sądu Okręgowego w Poznaniu.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że ocena umowy z dnia 17 marca 2011 roku została dokonana w oparciu o art. 528 k.c. i w tej sytuacji, dla oceny roszczenia powódki i dla rozstrzygnięcia o jego zasadności, nie mają znaczenia domniemania z art. 527 § 3 i § 4 k.c.

W tych okolicznościach nie budziła wątpliwości Sądu I instancji zasadność skierowania przez powódkę przeciwko pozwany skargi pauliańskiej, natomiast roszczenie o zapłatę wymagać będzie dalszego procesowania, zwłaszcza że z podobnym roszczeniem wobec pozwanych wystąpiły inne osoby i konieczne będzie ustalenie, jaka była rzeczywista wartość nieruchomości, której niniejszy proces dotyczy, a tym samym, jaki będzie zakres odpowiedzialności majątkowej pozwanych w oparciu o przepisy art. 405 i nast. k.c.

Powyższy wyrok częściowy apelacją w całości skarżyły pozwane, zarzucając naruszenie art. 227 k.p.c. poprzez:

- bezpodstawne oddalenie na rozprawie w dniu 2 lutego 2015 roku wniosku strony pozwanej o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka P. D. na okoliczność wykazania, że umowa z dnia 17 marca 2011 roku, która stanowiła przedmiot powództwa, nie miała w rzeczywistości charakteru nieodpłatnego, w szczególności, że świadczenie z niej wynikające miało na celu doprowadzenie do wygaśnięcia zobowiązań do zwrotu sum pożyczek, jakie posiadał świadek P. D. względem pozwanych z tytułu umów pożyczki zawieranych na początku 2010 roku, gdy tymczasem dowód ten dotyczył faktów o kluczowym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, zwłaszcza dla

ustalenia, czy zaskarżona pozwem czynność prawna była odpłatna czy nieodpłatna, która to okoliczność jest z kolei prawnie relewantna w świetle przesłanek roszczenia pauliańskiego;

- nie przeprowadzenie dowodu z przesłuchania pozwanych K. D. (1) i K. D. (2) na okoliczności wskazane w punkcie 5 petitum pisma procesowego z dnia 7 listopada 2014 roku, gdy tymczasem dowód ten dotyczył faktów o kluczowym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, zwłaszcza dla ustalenia, czy zaskarżona pozwem czynność prawna była odpłatna czy nieodpłatna, która to okoliczność jest z kolei prawnie relewantna w świetle przesłanek roszczenia pauliańskiego, przy czym Sąd pierwszej instancji w ogóle nie rozpoznał zgłoszonego w tym przedmiocie wniosku dowodowego,
- nie przeprowadzenie dowodu ze zgłoszonych na rozprawie w dniu 2 lutego 2015 roku przez pełnomocnika pozwanych dokumentów - umów pożyczek zawartych pomiędzy P. D. a pozwanymi, w wykonaniu których P. D. przeniósł na pozwane nieruchomości objętą księgą wieczystą numer (...) (Sąd dopuścił ten dowód, ale mimo że zobowiązał pełnomocnika pozwanych do złożenia dokumentów, z których przeprowadzony miał być dowód w terminie 7 dni, bez przeprowadzenia tego dowodu Sąd zamknął rozprawę i wydał wyrok).

Wskazując na powyższe zarzuty pozwane wniosły o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji.

Powódka w odpowiedzi na apelację wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanych solidarnie na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa advokackiego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanych nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela w całości ustalenia faktyczne, poczynione przez Sąd I instancji, jak też wyprowadzone na ich podstawie wnioski prawne, czyniąc je tym samym podstawą własnego rozstrzygnięcia.

Ustaień tych Sąd Okręgowy dokonał bez obrazy art. 233 § 1 k.p.c. - w oparciu o wszechstronnie przeanalizowany, oceniony zgodnie z zasadami wiedzy, logiki i doświadczenia życiowego materiał dowodowy, a w każdym razie skarżące nie wykazały, by tak ujęte kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów zostały przez Sąd ten naruszone, prowadząc do ustaleń niezgodnych z materiałem dowodowym.

Pozwane w apelacji podniosły jedynie zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie przez Sąd I instancji na rozprawie w dniu 2 lutego 2015 roku wniosku strony pozwanej o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka P. D. oraz nieprzeprowadzenie dowodów z zeznań pozwanych K. D. (1) i K. D. (2), jak też dowodu z dokumentów w postaci umów pożyczek, zawartych pomiędzy P. D. a pozwanymi, w wykonaniu których P. D. przeniósł na pozwane nieruchomości objętą księgą wieczystą nr (...). Dowody z zeznań świadków, jak też przesłuchania stron miały zostać przeprowadzone na okoliczność wykazania, że umowa darowizny z dnia 17 marca 2011 roku, która stanowiła przedmiot powództwa, nie miała w rzeczywistości charakteru nieodpłatnego.

Zarzut powyższy, w okolicznościach niniejszej sprawy, uznać należy za chybiony. Art. 227 k.p.c. określa jedynie, jakie fakty są przedmiotem dowodu, stanowiąc, że są to fakty mające istotnie znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Twierdzenie, iż przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę ma rację bytu tylko w sytuacji, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności nie mające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, iż nie mają one takiego charakteru. W postępowaniu przed Sądem Okręgowym taka sytuacja nie nastąpiła.

Okoliczności, na które powołała się w apelacji strona pozwana, okazały się nieistotne z punktu widzenia roszczenia o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną. Powódka w pozwie wskazała, że domaga się min. uznania za bezskuteczną umowy darowizny udziałów w nieruchomości, zawartej w formie aktu notarialnego w dniu 17 marca 2011 roku. Z

istoty umowy darowizny wynika, że obejmuje ona czynność prawną nieodpłatną (art. 888 § 1 k.c.), zaś dla ważności umowy darowizny przenoszącej własność nieruchomości lub udziału w nieruchomości wymagana jest forma aktu notarialnego (art. 158 k.c.).

Powyższe oznacza, że zawarta pomiędzy P. D. a pozwanymi umowa darowizny jest dokumentem urzędowym, do którego mają zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego o dokumentach. Ze względu na to, że jest ona dokumentem obejmującym czynność prawną, odnoszą się do niej ograniczenia przewidziane w art. 247 k.p.c. w zakresie prowadzenia, pomiędzy uczestnikami czynności, dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu. W świetle orzecznictwa dowodem przeciwko osnowie dokumentu jest ten, który zmierza do wykazania oświadczeń woli sprzecznych z treścią dokumentu (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 1997 roku, sygn. akt: II CKN 215/97, niepubl.). Natomiast dowód ponad osnowę dokumentu służy wykazaniu niekompletności dokumentu (co do złożonego, aczkolwiek nieujętego w dokumencie innego oświadczenia); por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2002 roku, sygn. akt: V CKN 679/00, LEX nr 54342, orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1962 roku, sygn. akt: IV CR 758/61, OSNC 1963, Nr 6, poz. 136). Przeprowadzenie takich dowodów jest dopuszczalne, gdy nie doprowadzi to do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności i sąd uzna to za konieczne - obie te przesłanki muszą zachodzić kumulatywnie. Odnosi się to zatem do sytuacji, gdy dokument obejmuje czynność prawną, dla której zastrzeżona jest pod rygorem nieważności forma pisemna lub forma szczególna aktu notarialnego. Jeśli dokument obejmuje więc czynność, dla której nie ma żadnych wymagań co do formy, albo gdy sporządzono go, stosując się do przepisów o formie ad probationem lub ad eventum, sąd w każdym wypadku może dopuścić dowód ze świadków i z przesłuchania stron (vide: Tadeusz Ereciński, Komentarz do art. 247 k.p.c., opubl. w LEX).

Zastrzeżenie, że dopuszczenie dowodów nie może doprowadzić do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności, wzbudziło wątpliwości w doktrynie (por. J. Gwiazdomorski, Nowe przepisy o formie czynności prawnych, w: Księga pamiątkowa ku czci K. Stefki, s. 85 i n.). W doktrynie prawa procesowego przyjmuje się, że zastrzeżenie to ma takie znaczenie, że niedopuszczalny jest dowód ze świadków (przesłuchania stron) jedynie w zakresie essentialia negotii, zakaz ten zaś nie dotyczy kwestii ubocznych (por. np. W. S., Uchybienia procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym). Natomiast Z. R. uważa, że gdy dokument sporządzono pod rygorem nieważności, to od wspomnianego zakazu nie ma żadnych wyjątków (por. Z. Radwański, Wykładnia oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom, s. 145).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że wnioskując o przeprowadzenie wskazanych w apelacji dowodów strona pozwana dążyła do wykazania, że umowa z dnia 17 marca 2011 roku miała charakter odpłatny, a zatem w istocie nie była umową darowizny udziałów w nieruchomości, dla której ważności przewidziana jest forma aktu notarialnego. Nieodpłatność umowy darowizny należy do tzw. essentialia negotii tej umowy, tym samym prowadzenie dowodów osobowych przeciwko osnowie dokumentu urzędowego, jakim była w/w umowa darowizny, nie było dopuszczalne. Odnosiło się to zarówno do dowodu z zeznań świadka P. D., jak i zeznań pozwanych.

Z kolei prowadzenie dowodów z dokumentów – umów pożyczek pomiędzy P. D. a pozwanymi było zbędne, gdyż okoliczność ta nie miała dla rozpoznania niniejszej sprawy żadnego znaczenia.

W konsekwencji w okolicznościach niniejszej sprawy, z uwagi na nieodpłatny charakter czynności, zachodziły podstawy do zastosowania przepisów prawa materialnego, tj. art. 527 § 1, 528, 529 i 530 kc., co uzasadniało w tym zakresie roszczenie powódki.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanych na podstawie art. 385 k.p.c. – pkt 1 wyroku Sądu Apelacyjnego.

Wskazać w tym miejscu należy, że wyrok częściowy jest wyrokiem samoistnym i podlega zaskarżeniu na ogólnych zasadach apelacją (lub skargą kasacyjną, jeżeli wyrok częściowy został wydany w postępowaniu apelacyjnym). Nie kończy jednak sporu, dlatego nie zamieszcza się w nim postanowienia o kosztach procesu na podstawie art. 108 § 1

(m.in. W. S.). Z tego też względu Sąd Apelacyjny pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego do rozpoznania Sądowi I instancji – pkt 2 wyroku Sądu Apelacyjnego.

SSA Ewa Staniszewska SSA Jacek Nowicki SSA Jerzy Geisler